

"Строк придатності" авторських прав, або Концепція "public domain"

№24, 29 червня 2017

Олена Кравченко ,
адвокат, партнер
АО "Глобал Адвокат" (Аудиторсько-консалтингова Корпорація "Глобал Консалтинг")

Головна стаття

Особливості укладення ліцензійного договору на умовах вільної ліцензії

Компетентна думка

Вільні публічні ліцензії: двосторонній договір чи односторонній правочин?

Копілефт: філософія вільної культури

Сорyleft: "свобода" з умовами

Протистояння ліцензій: копілефт і копірайт

Копірайт і копілефт: усі права перевернуто

GNU GPL: Що? Де? Коли?

Про ліцензії Creative Commons і реалії їх застосування

Концепція "public domain" (або "суспільного надбання") є нині одним із найбільш дискусійних питань у сфері інтелектуальної власності.

Термін "public domain" використовується в теорії права у вузькому та широкому розумінні. У вузькому розумінні поняття "public domain" включає твори, що не охороняються як об'єкти авторського права у зв'язку із закінченням строку дії майнових авторських прав на них, та/або твори, що не підлягають охороні авторським правом. У широкому розумінні до поняття "public domain" включаються також твори, що охороняються авторським правом, але є легімізованими введенням виключення та/або видачею відповідної ліцензії.

У статті розглянемо нормативно-правове регулювання public domain в Україні.

Питання регулювання

Основними нормативними актами, що регулюють питання суспільного надбання в Україні, є, зокрема, Цивільний кодекс України та Закон України "Про авторське право і суміжні права".

Слід зазначити, що чинне законодавство України використовує термін "суспільне надбання" саме у вузькому розумінні. Зокрема, ст. 447 Цивільного кодексу України передбачено, що після закінчення строку дії виключного права творів науки, літератури чи мистецтва як оприлюднених, так і необнародуваних переходить у суспільне надбання. Аналогічну норму містить ч. 1 ст. 30 Закону України "Про авторське право і суміжні права", відповідно до якої закінчення строку дії авторського права на твори означає їх перехід у суспільне надбання.

Статтею 28 Закону України "Про авторське право і суміжні права" встановлено, що авторське право починає діяти від дня створення твору та за загальним правилом діє протягом усього

життя автора і 70 років після його смерті. Тобто твір, який перейшов у суспільне надбання, може вільно використовувати будь-яка особа без отримання згоди або дозволу від когось і без виплати авторської винагороди за умови дотримання особистих немайнових прав автора.

Водночас Законом України "Про авторське право і суміжні права" передбачено, що Кабінет Міністрів України може встановлювати спеціальні відрахування до фондів творчих спілок України за використання на території України творів, які стали суспільним надбанням. Так, за використання в Україні літературно-художніх творів, що не підлягають охороні, особи, які займаються видавничою діяльністю, сплачують до Літературного фонду України внесок у розмірі 2 % від вартості реалізації таких творів (пп. "г" п. 1 постанови Кабінету Міністрів України "Про розміри відрахувань до фондів творчих спілок України за використання творів літератури та мистецтва" від 03.03.92 р. № 108).

Необхідно також звернути увагу на те, що використання творів, які перейшли до суспільного надбання, усе ж таки обмежено обов'язком дотримання немайнових прав автора. Відповідні положення Бернської конвенції визначають, що особисті немайнові права автора охороняються принаймні протягом дії охорони майнових прав автора. При цьому обсяг таких прав і строк їх охорони в різних країнах може істотно відрізнятись.

Так, згідно зі ст. ст. 423, 438 Цивільного кодексу України автору твору належать, зокрема, такі особисті немайнові права: право на визнання автором твору; право перешкоджати будь-якому посягання на авторське право, здатному завдати шкоди честі чи репутації автора твору; вимагати зазначення свого імені у зв'язку з використанням твору, якщо це практично можливо; забороняти зазначення свого імені у зв'язку з використанням твору; обирати псевдонім у зв'язку з використанням твору; право на недоторканність твору.

В Україні особисті немайнові права автора охороняються безстроково.

Особливості об'єктного складу

Крім творів, строк дії майнових авторських прав на які минув, чинне законодавство України до складу суспільного надбання включає також твори, що не підлягають охороні авторським правом. Так, ст. 10 Закону України "Про авторське право і суміжні права" встановлено, що не є об'єктом авторського права та не підлягають охороні такі твори:

- повідомлення про новини дня або поточні події, що мають характер звичайної прес-інформації;
- твори народної творчості (фольклор);
- видані органами державної влади у межах їх повноважень офіційні документи політичного, законодавчого, адміністративного характеру (закони, укази, постанови, судові рішення, державні стандарти тощо) та їх офіційні переклади;
- державні символи України, державні нагороди; символи і знаки органів державної влади, Збройних Сил України та інших військових формувань; символіка територіальних громад; символи та знаки підприємств, установ та організацій;
- грошові знаки;
- розклади руху транспортних засобів, розклади телерадіопередач, телефонні довідники та інші аналогічні бази даних, що не відповідають критеріям оригінальності і на які поширюється право sui-generis (своєрідне право, право особливого роду).

Закон і практика

Чинне законодавство України досить докладно регулює питання складу суспільного надбання, порядку переходу творів до суспільного надбання, захисту немайнових прав автора, твори якого перейшли до суспільного надбання. Проте в реальності існують деякі проблеми реалізації цих нормативних приписів.

Зокрема, звичайна людина не завжди може вільно використовувати твори суспільного надбання. Наприклад, на деяких сайтах у мережі Інтернет можна зіштовхнутися з обмеженнями щодо копіювання, друку тощо розміщених на таких сайтах творів, які не охороняються копірайтом, а належать до суспільного надбання.

Крім того, дещо спірною є можливість використання творів, що належать до суспільного надбання та зберігаються в музеях. З одного боку, до таких творів застосовуються всі положення чинного законодавства України про суспільне надбання (зокрема, право на вільне використання), а з іншого – ми маємо обмеження, установлені Положенням про Музейний фонд України, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 20.07.2000 р. № 1147. Згідно з п. 46 цього Положення виготовлення образотворчої, друкованої, сувенірної продукції з використанням зображень музейних предметів здійснюється відповідно до вимог законодавства у сфері авторського права та з письмового дозволу музеїв, у яких вони зберігаються. Тобто в Положенні не встановлено винятків для творів, що належать до суспільного надбання, незважаючи на те, що Цивільним кодексом України та Законом України "Про авторське право і суміжні права" прямо передбачено можливість вільного використання таких творів без надання дозволу будь-ким. Найцікавіше, що на практиці музеї дійсно вимагають отримання такого дозволу.

На нашу думку, вимога музеїв щодо отримання дозволу на виготовлення сувенірної тощо продукції із зображенням творів, що перейшли до суспільного надбання (незважаючи на зберігання таких творів у музеї), суперечить чинному законодавству України у сфері авторського права. Уважаємо, що можливість вільного використання творів суспільного надбання в Україні на практиці не забезпечено повною мірою, як того вимагає законодавство.

Також є деякі труднощі з розрахунком строків переходу творів до суспільного надбання. Це пов'язано з тим, що строки дії авторського права в Україні змінювалися. Так, до 1993 року строк дії авторського права становив 25 років після смерті автора, а з 1993 до 2001 років – 50 років. Доцільно було б створити базу творів, що перейшли до суспільного надбання, та тих, що перейдуть у суспільне надбання найближчим часом, із зазначенням дати такого переходу.

© ТОВ "Інформаційно-аналітичний центр "ЛІГА", 2017

© ТОВ "ЛІГА ЗАКОН", 2017